

הַתְּשׁוּבָה

כך פותח הרבינו יונה את ספרו שערי תשובה: כי התשובה הינה - מן הטובות אשר היטיב השם לברואיו. האפשרות של תיקון העבר, היא חסד עצום. במחשבת בשר ודם, זהו דבר שלא יתכן. אך כך אומר לנו בורא העולם: כי לא מחשבותי מחשבותיכם. שובו אלי ואשובה אליכם.

אך למרות הכל, תנקר במוחנו השאלה, האמנם עד כדי כך? האם כה גדול כוחה של תשובה? האם אפשרי לתקן מעשה שהיה? וכי אין חטאים שאין עליהם כפרה? הלכל חטא תמצא סליחה?

אך התשובה לכל הקושיות הנזכרות, המענה לכל השאלות הטורדות, היא אכן חיובית. לכל חטא תמצא סליחה. וכוחה של התשובה כה גדול, ולא רק לתקן את העבר, כלא היה, אלא אף להפוך חובות לזכויות.

ואם איננו מאמינים הבה נלך בעקבות מנשה מלך יהודה. מנשה שהפך לסמל של מלך שהרשיע. מנשה בן חזקיהו, שהינו דמות לחומץ בן יין. ודווקא ממנשה, דוקא ממנו שהרשיע כל כך, נוכל לידע את כוחה של התשובה.

מי היה מנשה זה? מה היו מעשיו? במה חטא, עד שנעשה לסמל של רשעה, והפרת ברית?

כך מספר לנו הנביא על חייו של מנשה. וַיִּקַּם מִזְבְּחוֹת לְבַעַלִּים, וַיַּעַשׂ אֲשֵׁרוֹת, וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם, וַיַּעֲבֹד אֹתָם. וְהוּא הֶעֱבִיר אֶת בְּנָיו בְּאֵשׁ בְּגִי בֶן הַנֶּסֶם, וְעוֹנָן וְנַחֲשׁ וְכִשְׁף וְעֵשֶׂה אוֹב וַיִּדְעוֹנִי, הִרְבָּה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ. וַיִּשָּׂם אֶת פֶּסֶל הַסָּמֶל אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית הָאֱלֹהִים.

זוהי חטאתו הגדולה של מנשה. ולא עוד אלא אף וַיִּתַּע (התעה) מְנַשֶּׁה אֶת יְהוָה וַיִּשְׁבִּי יְרוּשָׁלַם לַעֲשׂוֹת רָע.

ומה היה עונשו של מנשה? במה פרע לו הקב"ה על חטאיו המרובים?

כך העיד בנו משה רבנו, מפי הגבורה, השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם. כי אם יפתה לבבכם, ותעבדו אלוהים אחרים, - כפי שעשה מנשה - כי אז... וחרה אף ידוד בכם... ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה.

זה היה עונשו של מנשה, כאשר לא שמע אל הנביאים המוכיחים אותו על חטאיו. כך נפרע ממנו הקב"ה, ע"י אשור שבט אפו. באו עליו אשור, מקל החובלים של הבורא, והגלוהו בבלה.

וכך מסופר על לכידתו של מנשה. וידבר ה'ה' אל מנשה וא'ל עמו - בשילוח הנביאים - ולא הקשיבו. ויבא השם עליהם את שרי הצבא אשר למלך אשור, וילכדו את מנשה בחמים - כדוגמת חכה לדגים, תפשוהו בשפתותיו ע"י חוח של ברזל, ומשכוהו בשלשלת של ברזל - ויאסרהו בנחשתיים ויוליכהו בבלה.

ושם בבל, גזרו עליו עונש מוות. מוות ביסורים. עשו סיר ענק של נחושת, שמו את מנשה בתוכו, והדליקו את האש תחתיו. נגזר עליו להשרף חי. גורלו נחרץ, להתבשל עד שתצא נשמתו ביסורים מרובים. זה היה עונשו הנורא של מנשה על שחטא והחטיא את ישראל בתועבות הגויים, והמרה את פי השם אלוקיו.

והאם כעת חזר בו מנשה? האם הכיר בטעותו? שמא עתה שב בתשובה, ויתודה על חטאיו? האמנם הכיר עתה בטעותו?

לא. עדיין לא. מנשה אינו מתייאש. מנשה עדיין לא חוזר בתשובה. לא מכיר בטעותו, וככלב שב על קיאו מתפלל ומבקש מאליליו הרבים שיבואו לעזור לו בעת צרתו. עודו בתוך הסיר, גם כשהוא כבר בתוך הקדירה הגדולה של הנחושת, לא שב מנשה מחטאיו. גם שם תוך כדי יסוריו הנוראים עדיין מעתיר הוא לפסיליו שיבואו להצילו. עדיין ממשיך לדבוק בטעותו ובחטאיו.

וכלום הואילו לו? וכי יכול מי מהם להצילו מגורלו, כפי שהוכתב מראש ע"י מי שאמר והיה העולם?

ודאי שלא. הן עץ ואבן המה, אשר לא יאכלון, ולא יריחון. את עצמם אין הם מצילים, וודאי שאת עובדיהם לא יוכלו להציל.

אך רק לאחר שניסה מנשה להתפלל ולבקש מכל עבודה זרה שבעולם. רק אחר כל נסיונות הנפל הללו, נזכר. נזכר במה שאביו חזקיהו לימדו. נזכר שכאשר היה ילד לימדו אביו את פרשת התוכחה.

ושם, בתוכחה, הבטיח בורא העולם כי, בְּצַר לְךָ וּמְצָאוֹךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה - הכתובים למעלה בפרשה. כאשר יבואו עליך כל הדברים שנאמרו בפרשת התוכחה. כאשר יתגשמו הנבואות כי יגלו לבלב, ויצר להם אויבם מאד - בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים - כי אז, גם יתקיים וְשַׁבֶּתָּ עַד יְדוֹד אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמְעָתָּ בְּקִלּוֹ. כי למרות העונש הנורא שכבר מתקיים, כדאי לשוב אליו יתברך, כִּי קָל רְחוּם הַשֵּׁם אֶלְקֵיךָ - ואם תשוב אליו - לֹא יִרְפָּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ, וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם.

וכאשר נזכר מנשה בזאת, אמר בלבו אנסה ואתפלל אליו, אנסה לשוב אליו, ואראה אם יקבלני בתשובה. אם יקבל תשובתי, ויצילני מצרתי, וימלטני מאויבי, הרי טוב הדבר, ואות וסימן הוא כי השם אכן הינו ק-ל גדול ונורא. אך אם לאו, אם לא יקבלני השם בתשובה, הרי הוא סימן כי כל הצדדים שוים.¹ הרי זו הוכחה כי הקב"ה ח"ו אינו יותר טוב משאר האלילים עליהם התפללתי. שהרי גם הם לא ענו לי בעת צרתי, ואף הוא אינו עונה לי.

¹ אך הלא זוהי חוצפה נוראה? וכי אין מנשה יודע, כמה חטא והכעיס ל אלוקיו? האם לא יבין כי אם לא יקבלוהו בתשובה, אין זה משום שאין כח ביד הקב"ה, כי אם בגלל חטאיו המרובים?

א"א לומר, כי העבודה הזרה, כמוה כדבר אל קיר. לבקש מהפסילים הרי הוא דומה למתפלל לעץ ולאבן ממש, כאחד מן השוטים. שהרי לא נחשדו מנשה וחבריו בטפשות, כי אם ברשעות. (אמת, כך הוא. אך עלינו לבאר את הרעיון הטמון בזה).

אך זאת נדע. כי בדורו של אנוש, הדור בו הוחל לקרוא בשם השם. הדור בו נתחלל שמו, והחלו לעבוד עבודה זרה. על דור זה, מבאר הרמב"ם את טעותם, כי החלו לעבוד לאלילים.

וכך אומר הרמב"ם. אמרו: זהו כבודו של מלך, לכבד את שריו. כך חשבו לכבד את הכוכבים והמזלות המשמשים בעולם. (שהרי הם השרים המשמשים לפני הקב"ה, כמו השמש המחממת, והמזלות, וכדו'). לכך החלו לעבדם ולהקריב לפנייהם קרבנות. ואחר זמן בכלל נשתכח שמו של הבורא עכל יכול, וחשבו כי רק הם, הכוכבים והמזלות, הם המנהיגים, ורק בכוחם הם פועלים.

ודבר זה הוא שקר ושטות. כי הן אמנם שיש כוחות הפועלים בטבע העולם. אך כל כוחם ניתן להם ממי שאמר והיה העולם. ואין להם שום כח עצמי כלל וכלל. וכל כוחם הריהו מוגבל רק לדבר שעליו הפקדו, ורק ברצונו יתברך. ואילו אלוקי האלוהים, הוא בעל הכוחות כולם, וממנו נבקש ואליו נתפלל בעת צרותינו כי רק בידו היכולת להושיע.

וזה אשר אמר מנשה. כך הוא מדבר מתוך הסיר. אלו הם דבריו. הן הראיתי לדעת כי הפסילים הם הבל ותוהו. אך אם בחטאי הרב והעצום לא ניתן לקבלני בתשובה, סימן שאף לפני בורא העולם יש מגבלות. גם כוחו מוגבל. ואם כוחו מוגבל אין הוא שונה מהאלילים אליהם עבדתי.

אך אין שום מגבלה לפני בורא העולם, ולכן אומר הקב"ה, הריני מקבלו בתשובה. כי אם איני מקבלו, הריני נועל דלת בפני בעלי תשובה.

ואז - חזר מנשה בתשובה, בכל ליבו, וחילה את פני השם אלוקיו.

ומה כעת? האם ראוי שתקובל תשובתו של מנשה? האם תשובה הבאה מתוך יסורים תשובה תיקרא? וכי תפילה רק מתוך חדלות וחוסר אונים, תוכל להישמע? האם גם לאחר חוצפתו, עוד נשאר לו פתח להיכנס בו?

אמנם כן. הבורא יתברך, הק-ל הגדול, הכל יכול, קיבל תשובתו. למרות קטרוגי המלאכים, על אף חוצפתו הגדולה כלפי שמיא, תוך כדי יסוריו. הגם כי חטא והחטיא, והיה ראוי שלא לקבלו בתשובה, חתר הבורא חתירה תחת כיסא כבודו, וקיבל תפילתו. חתר חתירה, כדי שלא יוכלו מלאכי השרת לסתום חלונות רקיע, ולעכב את תשובתו.

קיבל השם יתברך את תשובתו, והשיבו לירושלים למלכותו. הביא הבורא רוח סערה, והרוח נשאה את מנשה מבבל, הרוח נשאתו מתוך הסיר בו התבשל, והשיבתו לירושלים לארמונו. וישיבהו ירושלים למלכותו וידע מנשה כי השם הוא האלקים.

אך הלא דבר זה משולל כל הגיון? כיצד יתכן כי אין דבר העומד בפני התשובה? זהו דבר שהשכל האנושי מתנגד לו!

אכן. התשובה הינה דבר שבשכל אנושי, אין לו הבנה. ולא רק בשכל, אלא גם בחכמה האלוקית, לכאורה אין לזה כל הסבר. ונבאר את דברינו.

כך לימדונו חכמינו זכרונם לברכה, כי שאלו לחכמה לנבואה ולתורה. חוטא מהו ענשו?! ואף לא אחד ענה, כי תקנתו בתשובה. התשובה אינה שייכת להגיון החכמה, הנבואה והתורה.

אך מה פירוש הדבר, שאלו לחכמה? וכי החכמה הינה איש אשר נשאלהו? ומה פירוש שאלו לתורה? הן התורה תדבר עוד טרם נשאלה?

אלא, הם הם הדברים. כי כאשר נלך ונברר האם על פי שכל בן אנוש, האם על פי החכמה האנושית, יש תקנה לחוטא, תהיה התשובה, לא! כאשר נשאל לחכמה, כאשר נברר על פי התבונה של שכל בשר ודם, חוטא מהו ענשו, כיצד יתקן החוטא את אשר עוות, נווכח כי אין לו תקנה. חטאים תרדוף רעה. הרע עצמו, החטא עצמו שבו חטאו, הוא ירדפם עד שיכלו מעל פני האדמה.

וכן כאשר נלך וננסה ללבן על פי שכל הנבואה. כך כאשר נשאל לנביאים על פי הבנתם הנבואית. ככה יענונו בחזון אותו הם רואים במראה הנבואה. תקנתו היחידה של החוטא היא המיתה. כיון החוטא הרי מרד במלכו, מרד בבורא העולם, ולא ניתן לתקן את החטא והמרד, רק ע"י מיתתו של החוטא, ואז יסור המרד מהעולם.

וכך כאשר ננסה לעיין בדברי התורה. כאשר ננסה ללמוד מתוך פרשיותיה (קודם שנזדקק לפרשה המחודשת של התשובה), כיצד יכול החוטא לכפר על חטאיו. הן כך יעלה בידנו, יביא קרבן ויתכפר לו. הן אמנם, עליו למות כדי שימחל לו אותו עוון שחטא בו. אך יביא נפש תחת נפש. יקריב את נפש הבמה תחת נפשו שלו, ובזה ייחשב כאילו הוא עצמו הקריב עצמו על גבי המזבח, ועברה חטאתו.

עד ששאלו לקב"ה בעצמו. כלומר, כל ההבנות הללו שרירות וקיימות עד שנתחדשה פרשת התשובה. הקב"ה ברוב אהבתו אלינו, ברא טרם בריאת העולם את התשובה. בורא העולם אינו חפץ במיתתנו, ואף לא יבקש מאיתנו קרבן. רק זאת יבקש, יעשה תשובה. ובתשובה זו, על ידי עקירת הרצון, ושינוי המעשים, נחשב בעיניו, כאילו המתנו את עצמנו, וכאילו הקרבנו כל הקרבנות שבעולם.

שובו שׁוּבוּ מִדְרֻכֵיכֶם הָרָעִים וְלָמָּה תָּמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל.
כִּי לֹא אֶחָפֵץ בְּמוֹת הַמָּת נֶאֱמַר הַשֵּׁם אֱלֹהִים וְהָשִׁיבוּ וְחִיו.

ומשל נאה המשילו, על החסד הגדול של התשובה.

בגידה. הן מעצם המילה נזדעזע. לא כל שכן מבגידה במלכות. הבגידה במלכות מאז ומקדם נחשבת היתה לפשע הנורא ביותר. ואין חמלה אף על ידידים וקרובים. ואפילו לא על בני משפחת המלוכה עצמה.

ומעשה בבנו של המלך שמרד באביו הגדול. אך למרות צערו הנורא של אביו לא יכל להצילו. כי משפט צדק יש במדינתו. מערכת של דין שהוא עצמו יסדה. וכעת אף אם מדובר בבנו יחידו, לא יתכן להרוס את מערכת אכיפת הצדק. לא יתכן להפוך את המדינה, בשביל להציל את בן המלך.

גם בן המלך מלא חרטה היה. גם הוא הבין שאין לו מנוס ומפלט. גם אילו ירצה אביו, לא יוכל להצילו מדינו. אף אם יחפוץ מאד, לא יוכל, אביו, למלטו מעמוד התליה, המחכה לפושעים כמותו.

אך דבר אחד לא ידע. לא ידע הבן, כי אביו עמד כל אותה העת מאחרי חלונות תאו. לא ידע כי אביו הגדול עמד וציפה לבכיו. וכאשר בכה והתחרט, המו מעיו של אביו לשמע בכיו. ואחר ימים מועטים...

אחר ימים מועטים, שמע הבן קולות מוזרים עולים מבטן האדמה. צלילים של דפיקות ונקישות שמע. ועד שהספיק לפנות כה וכה, פעה האדמה את פיה, ומתוכה עלה כמו מאוב, דמותו של אביו. בני - אמר לו - מהר והצטרף אלי, קודם שישומו השומרים הסוהרים לבם לנעשה.

בשמחה אין קץ רץ והתרפק הבן על כתפי אביו מולידו, וברח עמו דרך המנהרה אשר חפר. הגיעם לארמון, ביאר האב את מעשיו. הן תבין, כי לא יכולתי להורות להוציאך ולמלטך מבור כלאך. אך גם לא יכולתי שלא לדאוג לחלצך מצרתך, אחר שהתחרטת ושבת אלי בכל לבך. לכן חפרתי מחילה מתחת כיסא כבודי, מקום אשר אין לאיש משרי רשות להיכנס לשם, למען לא יוכל איש מהם לעכב על ידי. כך עקפתי ומנעתי את כל המקטרגים, ועלה בידי להצילך, מהפח אליו הפלת את עצמך.

והנמשל. ברור ומובן.

המלך, הוא מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא. הבן שמרד, הוא היהודי, שחטא. הצער והחרטה של הבן, הם התשובה והחרטה, ועקירת הרצון, אותם מבקש מאיתנו השם יתברך, במקום המיתה והיסורים. המחילה שחפר המלך, הינה התשובה, שהיא בעצם חתירה שחופר בורא העולם, על מנת להצילנו מכל משטיננו ומקטרגינו.

וכך אנו אומרים בתפילה זכה:

וְאַתָּה הַשֵּׁם אֱלֹהֵינוּ הַרוֹצֵה בְּתְשׁוּבַת רְשָׁעִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדְּרָכֵיכֶם הַרְעִים וְלִמָּה תָּמוּתוּ בַּיַּת יִשְׂרָאֵל. וְנֶאֱמַר כִּי לֹא אֶחָפֵץ בְּמוֹת הַמָּת נֶאֱמַר הַשֵּׁם אֱלֹהִים וְהִשִּׁיבוּ וְחִיו: וְנֶאֱמַר אֶחָפֵץ אֶחָפֵץ מוֹת רְשָׁע נֶאֱמַר הַשֵּׁם אֱלֹהִים הֲלֹא בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו וְחִיָּה.

וכך מדריך אותנו רבינו יונה, הדרכה לשב בתשובה.

ביום ההוא ישליך כל פשעיו אשר עשה, ויעשה עצמו כאלו בו ביום נולד ואין בידו לא זכות ולא חובה, וזה היום תחלת מעשיו.

יעשה עצמו כמשליך מעליו כובד העוונות ועוצם החטאים אשר עשה.

ולא יבהילוהו רעיוניו שלא יניחוהו לשוב כי יבוש מחטאיו. כי יחשוב איך אוכל להעיז פני ולשוב, ואני חטאתי עויתי פשעתי כזאת וכזאת עשיתי, עברתי ושניתי ושלשתי עד אין ספורות, ואיך אבוא עוד לפניו כבושת גנב כי ימצא, כי בושתי לעמוד לפניו, ואף איך ארמוס חצריו ואיך אשמור חוקיו.

אל יחשוב כן כי המסית יושב כזבוב במפתחי הלב, מתחדש עליו בכל יום, צופה ומביט להכשילו ומשים לבו לעצה הרעה הזאת. רק יחשוב כי כן מדת הבורא יתברך, ידו פשוטה לקבל שבים.

ואף תפילה חיבר לנו רבינו יונה מגירונדי. תפילה עצומה ונוראה. תפילה אשר כל אשר נוכל לחשוב ולומר, על אודות תשובתינו, כבר נמצא בתוך תפילה זו.

וזהו לשון התפילה:

אָנָּה הַשֵּׁם חֲטָאתִי עֲוִיתִי פְּשַׁעֲתִי כְּזָאת וְכְזָאת עֲשִׂיתִי (יפּרט אֶת חֲטָאִיו) מִיּוֹם הַיּוֹתֵי עַל הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וְעַתָּה נִשְׁאַנִּי לְבִי וְנִדְבָה אוֹתִי רוּחִי לְשׁוּב אֵלֶיךָ בְּאֲמֹת וּבְלֵב טוֹב וְשֵׁלֶם, בְּכָל לֵבִי וּנְפֹשִׁי וּמְאֹדִי, וְלִהְיוֹת מוֹדֶה וְעוֹזֵב לְהַשְׁלִיךְ מֵעַלַי כָּל פְּשָׁעִי וְלַעֲשׂוֹת לִי לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה וְלִהְיוֹת זְרִיז וְזָהִיר בִּירְאָתֶךָ. וְאַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי הַפּוֹתֵחַ יָד בַּתְּשׁוּבָה וּמְסַיֵּעַ לְבָאִים לְטַהֵר, פֶּתַח יְדֶךָ וְקַבְּלֵנִי בַּתְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ, וְסַיְעֵנִי לְהִתְחַזֵּק בִּירְאָתֶךָ, וְעֲזָרְנִי נֶגְדַת הַשָּׁטָן הַנִּלְחָם בִּי בַּתְּחַבּוּלָה וּמִבְקֶשׁ נַפְשִׁי לְהַמִּיתֵנִי לְבִלְתִּי יִמְשׁוּל בִּי. וְהִרְחִיקֵהוּ מִרְמַיִחַ אֵיבָרִים שְׂבִי, וְתִשְׁלִיכֵהוּ בְּמַצּוֹלוֹת יָם, וְתִנְעָר בּוֹ לְבִלְתִּי יַעֲמִד עַל מִינִי לְשֹׁטֵנִי. וְעֲשִׂיתָ אֶת אֲשֶׁר אֵלֶיךָ בְּחַקִּיךָ, וְחִסְרוֹת לֵב הָאָבוֹן מִקְרָבִי, וְנִתַּתְּ לִי לֵב בָּשָׂר. אָנָּה יְהוָה אֱלֹהֵי, שְׁמַע אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תַּחֲנוּנָיו, וְקַבֵּל תְּשׁוּבָתִי, וְאֵל יַעֲכַב שׁוֹם חֲטָא וְעוֹן אֶת תְּפִלַּתִּי וְתְשׁוּבָתִי. וַיְהִי לְפָנֶיךָ כִּסֵּא כְבוֹדֶךָ מְלִיצֵי יִשְׂרָאֵל לְהַלִּיץ בְּעַדִּי לְהַכְנִס תְּפִלַּתִּי לְפָנֶיךָ. וְאִם בְּחֲטָאֵי הָרַב וְעַצּוֹם אֵין לִי מְלִיצֵי יִשְׂרָאֵל, חַתֵּר לִי אֶתָּה מִתַּחַת כִּסֵּא כְבוֹדֶךָ וְקַבֵּל תְּשׁוּבָתִי וְלֹא אֲשׁוּב רִיקִם מִלְּפָנֶיךָ כִּי אֶתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

במהברות:

התשובה אינה שייכת להנהגה הרגילה של העולם. בדרך העולם מי שחטא עליו לשאת בענשו.

הקב"ה מלך חפץ חסד הוא. הוא רוצה אותנו. הי"ת אוהב אותנו, כרחם אב על בנים ורוצה את טובתנו. לכן ברא ה', בריאה מיוחדת, חתירה, מחילה, מתחת כיסא כבודו, ותשובה שמה.

התשובה הינה חסד גדול. גדול כ"כ עד שאין אנו יכולים ומסוגלים להכילו.

וכך כותב רבינו יונה בשערי תשובה:

וְהַתְּבַאֵר בְּתוֹרָה, פִּי יַעֲזוֹר הַשֵּׁם לְשִׁבְיִים כַּאֲשֶׁר אֵין יָד טַבְעִים מִשְׁגֵּת, וַיַּחֲדֵשׁ בְּקִרְבָּם רוּחַ טְהוֹרָה לְהַשְׁיֵג מַעֲלֵת אֶהְבְּתוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם ל, ב) וְשִׁבְתָּ עַד - יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ כֹּכֵל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצוּדָה הַיּוֹם, אֶתְּהָ וּבְנִיךָ בְּכֹל לְבַבְךָ וּבְכֹל נַפְשֶׁךָ. וְאוֹמֵר בְּגוֹף הָעֵנָן (שם שם, ו) וּמַלְּיָי אֱלֹהֶיךָ, אֶת לְבַבְךָ וְאֶת לִבְבִּי זָרְעָד, לְהַשְׁיֵג אֶהְבְּתוּ.

שאלות:

1. מהו סיפורו של מנשה? ומה למדים אנו מכך?
2. מדוע יש צורך בחתירה? כתבי את המשל!
3. מה למדים אנו מהפסוק "ומל ה' א-לקיך וכו'?" מהם הר"ת שיוצאים מפסוק זה? ומה יש ללמוד מכך?

תשובות:

1. לא היה צ'לט ואולי לא עבדו. הקב"ה שלח את הכשדים ולכדוהו בחוחים. אמוהו בתוך סיר של נחושת והדליקו את האש תחתיו. התפללו לכל הע"צ שבעולם ולא עזרוהו. לבסוף התפללו לקב"ה ואמר: אם יצילני מוטב, ואם לא אינני טוב מכל ע"צ אחרת. העלמאכיס סתמו את הרקיעים, והקב"ה חתר חתירה מתחת כיסא הכבוד, וקיבל תשובתו. ובאה רוח סערה והחזירתו לירושלים למלכותו.
2. כיון שדרך הנהגת המלכות לא ניתנת שני שחטא ומרד לא יענישוהו, אפי" שהוא מתחרט. ומשל למלך שחברו אהבו מרד בו, ובמשפט חרצו את דינו למיתה. והמלך לא יכל להצילו, על אף שידע כי הוא מתחרט על חטאו. כי אם היה פוקד לשחררו, למחרת מלכותו היתה מתפוררת. לכן חפר מחילה מחדר מלכותו, מתחת כיסאו, עד לבית האסורים, וכך עקר את כל המקטרגים, ואף שר או עבד לא ידע מזה, וכך ניצול.
3. שהקב"ה יעזור להעל התשובה אפי" בדברים שבטבעו אינו מסוגל לעמוד בהם, וכי זה קשה בחברה וכדון. את לבהק ואת לבה, ר"ת אל"ל. ובא ללמדנו, כי הזמן הרצוי והמקובל והמסוגל לתשובה, הוא חודש אלול, חודש ההכנה להמלכת השם, ההכנה ליום הדין.

נספח

ספר דברים - פרק ד (פסוקים: כח-לא)

ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא יראו ולא ישמעו ולא יאכלו ולא יריחו: ובקשתם משם את ידוד אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך: בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ידוד אלהיך ושמעת בקלו: כי אל רחום ידוד אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישפח את ברית אבתיך אשר נשבע להם:

מלכים ב' - פרק כא (פסוקים: א-כ)

בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וחמשים וחמש שנה מלך בירושלם: ויעש הרע בעיני יהוה כתועבות הגוים אשר הוריש יהוה מפני בני ישראל: וישב ויבן את הבמות אשר נתן יחזקיהו אביו ויקם מזבחות לבעלים ויעש אשרות וישתחו לכל צבא השמים ויעבד אתם: ובנה מזבחות בבית יהוה אשר אמר יהוה בירושלם יהיה שמי לעולם: ויבן מזבחות לכל צבא השמים בשתי חצרות בית יהוה: והוא העביר את בנו באש בגי בן הנם ועונן ונחש וכשף ועשה אוב וידעוני הרבה לעשות הרע בעיני יהוה להכעיסו: וישם את פסל הסמל אשר עשה בבית האלהים אשר אמר אלהים אל דויד ואל שלמה בנו בבית הזה ובירושלם אשר בחרתי מכל שבטי ישראל אשים את שמי לעולם: ולא אוסיר להסיר את רגל ישראל מעל האדמה אשר העמדתי לאבותיכם רק אם ישמרו לעשות את כל אשר צויתים לכל התורה והחקים והמשפטים ביד משה: ויתע מנשה את יהודה וישבי ירושלם לעשות רע מן הגוים אשר השמיד יהוה מפני בני ישראל:

וידבר יהוה אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו: ויבא יהוה עליהם את שרי הצבא אשר למלך אשור וילכדו את מנשה בחחים ויאסרוהו בנחשתים ויוליכוהו בבבלה: וכחצר לו חלה את פני יהוה אלהיו ויכנע מאד מלפני אלהי אבתיו: ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו וישביחו ירושלם למלכותו וידע מנשה כי יהוה הוא האלהים:

ואחרי כן בנה חומה חיצונה לעיר דויד מערבה לגיחון בנחל ולבוא בשער הדגים וסבב לעפל ויגביהה מאד וישם שרי חיל בכל הערים הבצורות ביהודה: ויסר את אלהי הנכר ואת הסמל מבית יהוה וכל המזבחות אשר בנה בהר בית יהוה ובירושלם וישלך חוצה לעיר: ויבן ויבנו את מזבח יהוה ויזבח עליו זבחי שלמים ותודה ויאמר ליהודה לעבוד את יהוה אלהי ישראל: אבל עוד העם זבחים בבמות רק ליהוה אלהיהם: ויתר דברי מנשה ותפלתו אל אלהיו ודברי החזים המדברים אליו בשם יהוה אלהי ישראל הנם על דברי מלכי ישראל: ותפלתו והעתר לו וכל חטאתו ומעלו והמקמות אשר בנה בהם במות והעמיד האשרים והפסלים לפני הכנעו הנם כתובים על דברי חוזי: וישפכ מנשה עם אבתיו ויקברוהו ביתו וימלך אמון בנו תחתיו:

תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פרק י - דף כז - טור ב

וידבר יי' אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו ויבא עליהם את שרי הצבא אשר למלך אשור וילכדו את מנשה בחחים. מהו בחחים בכירו מניקיא.

ויאסרוהו בנחושתיים. מאי בנחושתיים? אמר רבי לוי מולא (מולייאר - קערה) של נחושת עשו לו ונתנו אותו בתוכה והיו מסיקין תחתיו. כיון שראה שצרתו צרה לא הניח עבודה זרה בעולם שלא הזכירה. כיון שלא הועיל לו כלום אמר זכור אני שהיה אבי מקרא אותי את הפסוק הזה בבית הכנסת "בצר לך ומצאוך כל הדברים הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד השם אלקיך ושמעת בקולו כי קל רחום השם אלקיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם". הרי אני קורא אותו אם עונה אותי מוטב ואם לאו הא כל אפיא שוין (כולם כאחד, כל הפנים, כל הצדדים, כל האלוהים שווים). והיו מלאכי השרת מסתמין את החלונות שלא תעלה תפילתו של מנשה לפני הקב"ה והיו מלאכי השרת אומרים לפני הקב"ה: רבונו של עולם אדם שעבד עבודה זרה והעמיד צלם בהיכל אתה מקבלו בתשובה?! אמר להן: אם איני מקבלו בתשובה הרי אני נועל את הדלת בפני כל בעלי תשובה. מה עשה לו הקב"ה חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד שלו (ממקום שאין מלאך יכול לשלוט), ושמע תחינתו. הדא הוא דכתיב ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחינתו, (בערביא קוראים לחתירה עתירה).

וישיבהו ירושלים למלכותו. במה השיבו? שמואל בר בינא בשם רבי אחא אמר: ברוח השיבו כמה דאת אמר משיב הרוח. וידע מנשה כי השם הוא האלקים.

ספר שערי תשובה - לרבנו יונה השער הראשון - באור התשובה ועקריתה

מן הטובות אשר היטיב השם לתבדד עם ברואי, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשעיהם, לחשוף נפשם מני - שחת ולהשיב מעליהם אפו, ולמדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו לרב טובו וישרו, כי הוא ידע יצרם, שנגמר (תהלים כה, ח) טוב - וישר יי' על - כן יורה חטאים בדרך. ואם הרבו לפשוע ולמרוד ובגד בוגדים בגדו, לא סגר בעדם דלת תשובה, שנגמר (ישעיה לא, ו) שובו לאשר העמיקו סרה. ונגמר (ירמיה ג, כב) שובו בני שובבים ארפה משובתיכם.

והזהרנו על התשובה בכמה מקומות בתורה, והתבאר, כי התשובה מקבלת גם כן ישוב החוטא מרב צרותיו, כל - שכן אם ישוב מיראת - השם ואהבתו, שנגמר (דברים ד, ל) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד - ?? אלהיך ושמעת בקלו. והתבאר בתורה, כי יעזור השם לשבים פאשר אין יד טבעם משגת, ויחדש בקרבם רוח טהרה להשיג מעלת אהבתו, שנגמר (שם ל, ב) ושבת עד - ?? אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר - אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל - לבבך ובכל - נפשך. ואומר בגוף הענין (שם שם, ו) ומל ?? אלהיך את - לבבך ואת - לבב זרעך, להשיג אהבתו. והנביאים והכתובים דברו תמיד על דבר התשובה, עד כי באו עקרי התשובה פלם מפרשים בדבריהם פאשר יתבאר.

ילקוט שמעוני תהילים - רמז תשב

שאלו לחכמה: חוטא מה עונשו? א"ל: חטאים תרדף רעה. שאלו לנבואה: חוטא מה עונשו? א"ל: הנפש החוטאת היא תמות. שאלו לתורה: חוטא מה עונשו? א"ל: יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה: חוטא מה עונשו? א"ל: יעשה תשובה ויתכפר לו. הה"ד טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך, שהוא מורה לחטאים דרך שיעשו תשובה.

ספר יסוד התשובה - לרבינו יונה "תפילת השב"

שלח לנו הקב"ה ביד עבדיו הנביאים, וביד יחזקאל הנביא, נאום ה' אלהים שובו והשיבו מכל פשעיכם ולא יהיו לכם למכשול. השליכו מעליכם את כל פשעיכם אשר פשעתם בם, ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה ולמה תמותו. אדם אשר פשע וחטא ובא לחסות תחת כנפי השכינה ולהכנס בדרכי התשובה, אשכילך ואורך בדרך זו תלך. ביום ההוא ישליך כל פשעיו אשר עשה, ויעשה עצמו כאלו בו ביום נולד ואין בידו לא זכות ולא חובה, וזה היום תחלת מעשיו. היום יפלו אורחותיו שלא יטו מעגלותיו מדרך הטוב, ודרך זו תביאנו לשוב בתשובה שלמה, כי הוא יעשה עצמו כמשליך מעליו כובד העוונות ועוצם החטאים אשר עשה. ולא יבהילוהו רעיוניו ולא יניחוהו לשוב כי יבוש מחטאיו, כי יחשוב איך אוכל להעזי פני ולשוב, ואני חטאתי עויתי פשעתי כזאת וכזאת עשיתי, עברתי ושניתי ושלשתי עד אין ספורות, ואיך אבוא עוד לפניו כבושת גנב כי ימצא, כי בושתי לעמוד לפניו, ואף איך ארמוס חצריו ואיך אשמור חוקיו. אל יחשוב כן כי המסית יושב כזבוב במפתחי הלב, מתחדש עליו בכל יום, צופה ומביט להכשילו ומשים לבו לעצה הרעה הזאת. רק יחשוב כי כן מדת הבורא יתברך, ידו פשוטה לקבל שבים. לכן טוב לו להשליך פשעיו ולעשות לו לב חדש, וכה יעשה ביום טהרתו בהתנדבו רוחו אותו להיות עבד לבוראו יפיל תחינתו לפני בוראו ויאמר:

אָנָּה הַשֵּׁם חֲטָאתִי עֲוִיתִי פִּשְׁעֵי כְּזָאת וְכְזָאת עֲשִׂיתִי מִיּוֹם הַיּוֹתֵי עַל הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וְעַתָּה נִשְׁאַנִּי לְבִי וְנִדְבָה אוֹתִי רוּחִי לְשׁוּב אֵלֶיךָ בְּאֵמֹת וּבְלֵב טוֹב וְשָׁלֵם, בְּכָל לִבִּי וּנְפָשִׁי וּמְאֹדִי, וְלִהְיוֹת מוֹדֵה וְעוֹזֵב לְהַשְׁלִיךְ מֵעַלֵּי כָּל פִּשְׁעֵי וְלַעֲשׂוֹת לִי לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה וְלִהְיוֹת זָרִיז וְזָהִיר בְּיַרְאֵתְךָ. וְאַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי הַפּוֹתֵחַ דַּרְבֵּי הַתְּשׁוּבָה וּמְסַיֵּעַ לְבָאִים לְטֹהַר, פֶּתַח דָּדְךָ וְקַבְּלֵנִי בְּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ, וְסִיעֵנִי לְהִתְחַזֵּק בְּיַרְאֵתְךָ, וְעֲזָרְנִי נֶגְדַּת הַשָּׁטָן הַנִּלְחָם בִּי בְּתַחְבּוּלָה וּמְבַקֵּשׁ נַפְשִׁי לְהַמִּיתֵנִי לְבִלְתִּי יִמְשׁוֹל בִּי. וְהִרְחִיקֵהוּ מִרְמַח אֵיבָרִים שְׂבִי, וְתִשְׁלִיכֵהוּ בְּמַצּוֹלוֹת יָם, וְתִגְעַר בּוֹ לְבִלְתִּי יַעֲמֹד עַל יְמִינִי לְשֹׁטֵן. וְעֲשִׂיתָ אֶת אֲשֶׁר אֶלְדָּ בְּחַקֶּיךָ, וְהִסִּירוֹתָ לִבִּי הָאֶבֶן מִקֶּרְבִּי, וְנִתַּתָּ לִי לֵב בָּשָׂר. אָנָּה יְהוָה אֱלֹהֵי, שְׁמַע אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תַּחֲנוּנָיו, וְקַבֵּל תְּשׁוּבָתִי, וְאֵל יַעֲכֵב שׁוֹם חֲטָא וְעוֹן אֶת תְּפִלָּתִי וְתְשׁוּבָתִי. וְיִהְיֶה לְפָנֶיךָ כְּסֵא כְבוֹדְךָ מְלִיצֵי יִשְׂרָאֵל לְהַלְיֵץ בְּעַדִּי לְהַכְנִס תְּפִלָּתִי לְפָנֶיךָ. וְאִם בְּחֲטָאֵי הָרֵב וְעֲצוּם אֵין לִי מְלִיצֵי יִשְׂרָאֵל, חַתֵּר לִי אֶתָּה מִתַּחַת כְּסֵא כְבוֹדְךָ וְקַבֵּל תְּשׁוּבָתִי וְלֹא אֲשׁוּב רִיקִם מִלְּפָנֶיךָ כִּי אֶתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

ותמיד ירגיל בתפלה זו.

משנה תורה - היד החזקה - לרמב"ם
פרק א' - מהלכות עבודת כוכבים - הלכה א-ב

בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה, וזו היתה טעותם, אמרו הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך, כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולפארם בדברים ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה, וזה היה עיקר עבודת כוכבים, וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה, לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה, הוא שירמיהו אומר מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא, כלומר הכל יודעים שאתה הוא לבדך אבל טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא. ואחר שארכו הימים עמדו בבני האדם נביאי שקר ואמרו שהאל צוה ואמר להם עבדו כוכב פלוני או כל הכוכבים והקריבו לו ונסכו לו כך וכך ובנו לו היכל ועשו צורתו כדי להשתחוות לו כל העם הנשים והקטנים ושאר עמי הארץ, ומודיע להם צורה שבדה מלבו ואומר זו היא צורת הכוכב פלוני שהודיעוהו בנבואתו, והתחילו על דרך זו לעשות צורות בהיכלות ותחת האילנות ובראשי ההרים ועל הגבעות ומתקבצין ומשתחווים להם ואומרים לכל העם שזו הצורה מטיבה ומריעה וראוי לעובדה וליראה ממנה, וכנהיגם אומרים להם שבעבודה זו תרבו ותצליחו ועשו כך וכך ואל תעשו כך וכך, והתחילו כוזבים אחרים לעמוד ולומר שהכוכב עצמו או הגלגל או המלאך דבר עמהם ואמר להם עבדוני בכך וכך והודיע להם דרך עבודתו ועשו כך ואל תעשו כך, ופשט דבר זה בכל העולם לעבוד את הצורות בעבודות משונות זו מזו ולהקריב להם ולהשתחוות, וכיון שארכו הימים נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא הכירוהו ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים אינם יודעים אלא הצורה של עץ ושל אבן וההיכל של אבנים שנתחנכו מקטנותם להשתחוות לה ולעבדה ולהשבע בשמה, והחכמים שהיו בהם כגון כהניהם וכיוצא בהן מדמין שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגללם ולדמותן אבל צור העולמים לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו אלא יחידים בעולם כגון חנוך ומתושלח נח שם ועבר, ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו.

ילקוט לקח טוב -

עמ' מד-מה - משל נאה להמחשת גודל החסד שבתשובה

בגידה במלכות היתה נחשבת מאז ומתמיד לעוון חמור ביותר, ובהתאם לכך גדול עונשו של הבוגד. אם הבוגד הינו אדם שנמנה על מקורבי המלך ונאמניו, יענישוהו בכל חומר הדין. באחת המדינות נתפס אחד מבאי ביתו של המלך ומקורביו באשמת בגידה, והושלך לכלא עד לבירור משפטו. הדבר התפרסם בכל המדינה והיה לשיחת היום, והכל ציפו בסקרנות רבה ליום המשפט לדעת מה ייעשה בו. משחלפו הימים וזמן המשפט הלך והתקרב, נכמרו רחמי המלך על ידידו. אמנם גדול היה החטא שחטא הידיד נגדו, מכל מקום קשה היה למלך לשאת בצערו הגדול של הנאשם ועז היה חפצו להצילו. אולם ידי המלך היו כבולות, שכן היאך יעלה על הדעת שהמלך יתפוך את חוקי המשפט ללעג ולקלס, כאשר יוותר לעין כל על משפטו של הבוגד. גם הידיד-הבוגד הבין שאפילו אם ירצה המלך לסלוח לו, אין הדבר באפשרותו. אי לכך, שקע והלך בהרהורים נוגים על הצפוי לו בעתיד. עם זאת התעורר מצפונו ברגשי צער

וחרטה, על המעשים הרעים שעשה. המחשבות שהתרוצצו בין העונש החמור הצפוי לו לבין החרטה על העבר, הלכו ודכאוהו ומלאוהו פחד ודאגה עד שהגיע לסף יאוש וחוסר תקווה. בוקר אחד שמע האיש קול מוזר שבקע מתוך האדמה שמתחת לתאו בבית הכלא. בעוד הוא נבהל ומשתומם, חש כי הקרקע החלה נשמטת מתחת לרגליו. בעוד הוא עומד נדהם הוא רואה שברצפת התא נפער חור גדול, ומתוכו יוצא לא אחר מאשר... המלך בכבודו ובעצמו. נעמד המלך בפתח הבור, הושיט אליו זרועות פתוחות וקורא לו להמלט עמו דרך המנהרה שחפר. בהתרגשות עצומה ובשמחה אין קץ רץ האסיר לקראת מלכו-ידידו, ויחדיו זחלו במנהרה לאחר שסתמו את החור לבל יתגלו עקבותיהם. בהיותם בתוך המנהרה האפילה, אמר המלך לידידו : זה זמן רב שחפצתי לתת לך הזדמנות להשתחרר מהכלא, אך בתוקף מעמדי לא יכולתי בשום אופן לוותר על עריכת משפט צדק נגדך. שכן אני מלך אוהב משפט ובעצמי יסדתי את מערכת המשפט בארצי, לפיכך לא יתכן שאתן ידי בגלוי לביטול הדין והמשפט. על כן לא מצאתי דרך אחרת להצילך, מאשר לחתור חתירה מתחת כסא כבודי. דהיינו מן המקום שאליו אין לאיש רשות להכנס מבלי שאזמינו לשם. בכל יום הייתי מסיט את הכסא ממקומו וחופר מתחתיו עד שהגעתי אליך, בדרך זו עקפתי את כל המקטרגים, וכך לא יכול איש למנוע ממני את הצלתך.

* * *

בירושלמי מובא : "שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו, אמרה להם : "חטאים תרדף רעה" (משלי יג). שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו, אמרה להם : "הנפש החוטאת היא תמות" (יחזקאל יח). [ובפסיקתא דר"כ (כד, ז) איתא כאן : שאלו לתורה חוטא מהו עונשו, אמרה להם : יביא אשם ויתכפר לו]. שאלו לקב"ה חוטא מהו עונשו, אמר להם : יעשה תשובה ויתכפר לו. היינו דכתיב "על כן יורה חטאים בדרך" (תהלים כה), יורה לחטאים דרך לעשות תשובה" (מכות פ"ב ה"ו).

למדנו כאן על החסד הגדול שבתשובה ; שהרי מצד הדין אין מקום לסליחה לחוטא, כפי שהעידו החכמה, הנבואה והתורה. ואף על פי כן מקבל הקב"ה ברחמיו הגדולים את השבים אליו בתשובה. לא זו בלבד שהוא מקבלם, אלא אף מורה להם את הדרך כיצד לשוב. ועל זה אומר רבינו יונה ז"ל בפתח הספר "שערי תשובה" : "מן הטובות שהטיב ה' יתברך עם ברואיו כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשיהם".

בפירוש "שיח יצחק" על התפילה מביא על הנאמר בשחרית לשבת : "זכות ומישור לפני כסאו, חסד ורחמים לפני כבודו", את הדברים הבאים : "כי בית דין של מעלה שופטים את העולם רק לפי הזכות והמישור שבידם. אבל לפני כבודו - הוא חסד ורחמים גם לשאינו כדאי ואינו הגון". פירוש זה מגלה צד נוסף של החסד, שאף על פי שלפני הכסא של ה' עומדים המקטרגים הרוצים לדון את האדם לפי מעשיו, נוהג הקב"ה עם בריותיו בחסד וברחמים.

על הכל עלינו לציין את הטובה הגדולה שמיטיב ה' עמנו בתתו לנו את עשרת ימי תשובה. אחרי שרואה ה' יתברך שהשנה חלפה והאדם עדיין לא שב בתשובה, הוא ממציא את עצמו אליו וקורא לו לשוב בתשובה. ואע"פ שרבו המקטרגים ואף על פי שמצד ה"זכות ומישור" אשר לפני כסאו אין מקום לתשובה ומחילה, הקב"ה חותר מתחתם ונחלץ לישועת ברואיו. ממש כאותו מלך שחתר חתירה מתחת כסאו, כדי להציל את ידידו.

כגודל החסד כן רבה היא עד מאד התביעה כלפי המתאחר מלשוב מחטאתו, שכן אם המלך בכבודו ובעצמו חתר חתירה כדי לאפשר לו להמלט על נפשו, ובעצמו קורא לו לצאת והוא אינו יוצא, בודאי שרעתו רבה וגדולה עד מאד (ראה "שערי תשובה שער א, ב).

משל זה מאיר את דברי התפילה שביסוד התשובה לרבינו יונה ז"ל : "ואם בחטאי הרב והעצום אין לי מליץ יושר, חתור לי אתה מתחת כסא כבודך וקבל תשובתי".